

David Richter

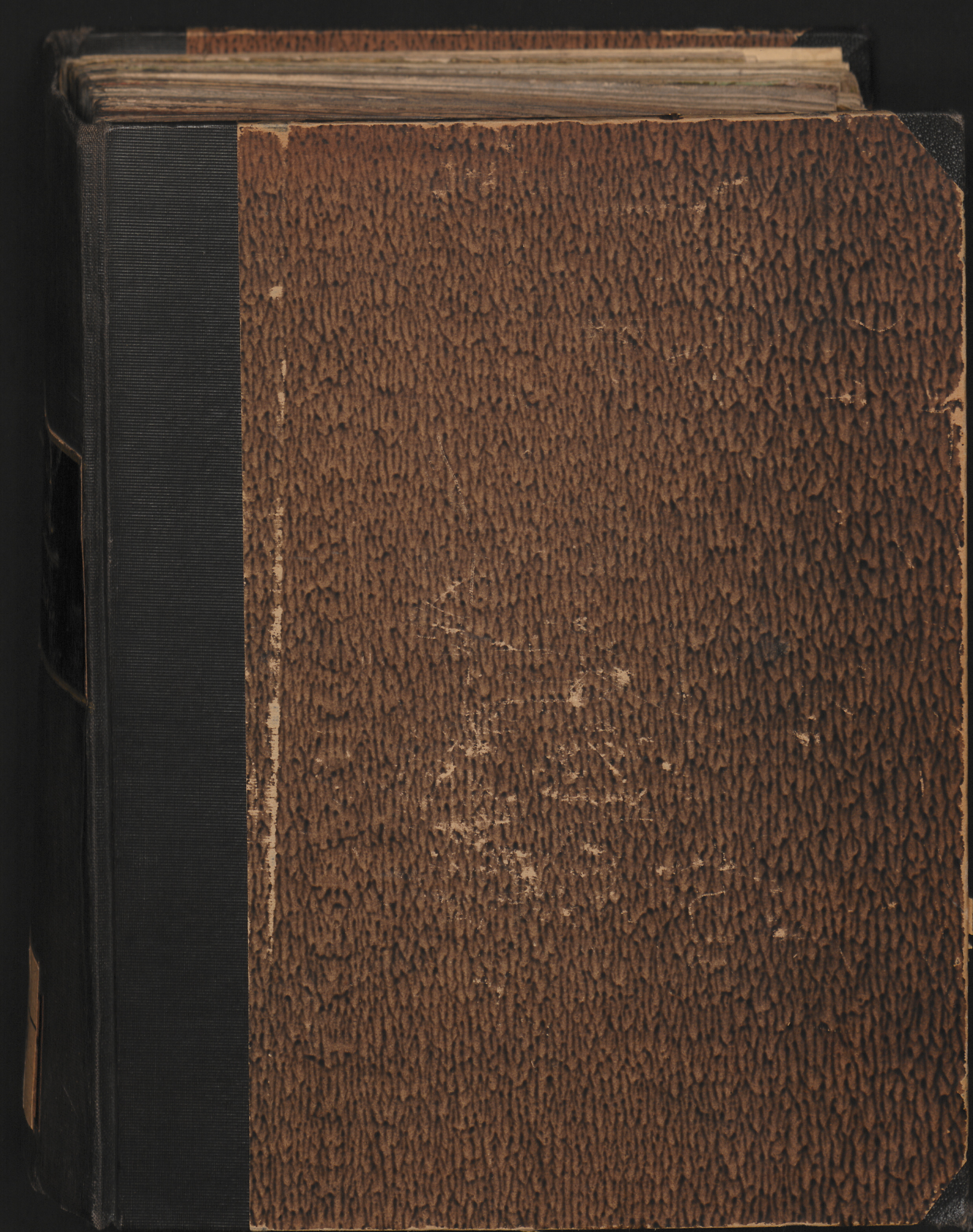
**Festum Translationis Bibliorum Lutheri Germanicorum, In Gymnasio
Meclenburgico Anno M. DCC. XXIX. d. XII. Octobr. Octo Solennioribus
Orationibus Inter Conventus Musicos. Eosque Pios, Cum Omnibus ...**

Rostochii: Adlerus, [1729]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn832179027>

Druck Freier Zugang

MLK-9453-(1.)

16

FESTUM TRANSLATIONIS
BIBLIORUM LUTHERI
GERMANICORUM,

IN
GYMNASIO MECLENBURGICO

Anno c^lo, l^occ, xxix, d. xii. Octobr.

OCTO SOLENNIORIBUS ORATIONIBUS IN-
TER CONCENTUS MUSICOS, EOSQUE
PIOS, CUM OMNIBUS,

QVI
BENEFICIA DIVINA, PER HANC OPERAM
AD SE PROfecta, GRATO ANIMO AGNOSCE-
RE DIDICERUNT, CELEBRATURUS,

PATRES UTRIQVE
REIPUBLICÆ,

UT FREQUENTES NOSTRAM PROBENT
ET ACCENDANT PIETATEM,

HUMANISSIME ET ENIXE ROGABAT

M. DAVID RICHTER,
GUSTROVIENSIS, RECTOR.

ROSTOCHII,

Typis IO. IAC. ADLERI, SEREN. PRINC. & ACAD.

Typographi,

Progr

Verbum Domini Manet in Aeternum.

Ua quævis Bibliorum versio subiit fata, & judiciorum experta est varietatem. Lutherus itaque, qui primus & unus post Hieronymum, tanta adhuc literas Ebraicas premente difficultate, Fontes S. non adire solum & tractare, sed & in vernaculam transfundere ausus fuit, si cum ipso Deorum Patre, Jove, omnibus haud placuerit, quis rei mirabitur insolentiam? Ut vero nihil hic amori, nihilque odio tribuamus, justum ab iniquo secernentes, Lutheri Versionem cum Optima quacunque alia conferamus, hac tamen lege, ut, quod nefas est in Septuagintavirali tentare, sine crimine quoque in Lutheri nemo audeat, & rursus; quod laudi ducitur *Jois* 70. ne oculus nequam Luthero invideat. Sed rem ipsam aggrediamur. Ex Græca LXX. omnis in fide & pietate institutio, omnisque in sacris doctrina accepta fuit, ad usque Origenis ævum. Et nostram, quam Lutheri grata mente debemus, Scripturæ versionem non apud nos solum, sed & alios, (a) in publicum & Ecclesiarum & Scholarum usum fuisse receptam, & utiliter ex eadem addisci & doceri salutarem doctrinam, Optimi quique Ecclesiæ nostræ Doctores jamdiu monuerunt. (b) Antiqua Græca exemplum fuit plerarumque versionum Orientalium: & ex Lutheri nostra versione concinnatæ fuerunt versiones, antiqua Belgica, (c) Yrlandica, aliæque plures *Septentrionalibus Lutheranis propria*. (d) Polyglottis 70. Senes semper additi fuere: Lutheri Bibliis eundem honorem fuisse tributum, Paulus Eberus, Johannes Draconites, Elias Hutterus, David Wolderus, Christ. Reineccius, alique sunt testes. (e) Styli nitor in 70. Interpretatione à Cel. Fabricio, (f) opti-

(a) Vide Waltheri *Officinam Bibl. Reposit.* I. Theca IV. arc. 6. §. 506. - 511. & ex eadem Buddei *Isagog.* p. 1562.

(b) Vide *Methodicos Studii Theolog. Autt.* v. g. Gerhardum *sect.* 3. p. 231. *Carlovium in Pædia* L. 2. p. 75.

(c) V. Leusdeni *Philol. Hebræo-Mixt.* p. 70. sqq.

(d) V. Simon *Hist. Crit. V.T.* Lib. 2. capp. 2. sqq. & cap. 23. p. m. 129. & Kortholt de *Variis Script. Edit.* cap. 28. & sqq. Fabricii *Centifol.* p. 159.

(e) V. instar omnium *Wolfius Bibl. Hebr. Part. II. Lib. 2. Sect. 4.* p. 433. Fabricii *Centif.* p. 163.

(f) In *Biblioth. Græc.* L. 3. c. 12. p. 331.

mo certe hujus causæ arbitro, laudibus his commendatur: *Is, cui 70.*
Interpretes familiares sunt, multa melius in scriptis Evangelicis atque Apostolicis
percipiet atque interpretabitur, quam qui in aliis Græcis scriptoribus diu multumque
fuerit versatus. Germanicæ Linguæ in traductione Lutheri tantam inesse
 puritatem, ornatum, copiam atque energieam, quantam nemo imitatus
 fuit, nec se affecuturum speraverit, Criticorum Principes semper palam
 fuerunt confessi. (g) Carpitur sæpe Senum illa translatio *iis etiam in locis,*
cum (carpentes) hi ipsi potius essent reprehendendi vel propter linguæ Græcæ igno-
rantiam (h) vel &c.: Ad eundem modum ingratis Lutheri discipulis au-
 rea nostra vapulat versio, cum illis potius hoc officii datum erat, eandem
 defendere, commendare & imperitorum contra eandem insultus repel-
 lere & examinare, haud vero pueriliter iis applaudere, id quod præci-
 pue turbæ illæ per Frankio-Hallenses observationes, impudenter admo-
 dum & misere ex Sauberto, Panætio, Burcklino & Daffovio transcriptas
 & germanice versas, excitata, fatis abunde nos docuerunt. (i) Omnes
 70° editiones ad tres fere, Complutensem, Aldinam & Romanam com-
 muniter (k) reducuntur, ex quibus reliquæ omnes manarunt. Eodem
 modo, si omnes Bibliorum Theandricorum editiones ad Wittebergen-
 sem, Luneburgensem & Diecmannianam, quæque, nescio majorine li-
 bertate, an audacia? eandem secutæ fuerunt, Prettenianam & Cansteinio-
 Hallensem revocaveris, primam cum Aldina s. Veneta, cum Vaticana
 s. Romano-Sixtina secundam & cum Complutensi Prettenianam hanc-
 que coeco impetu secutas composueris, rem, si non acu tetigeris, piaculo
 certe dignam nec commiseris. Utra vero harum altera sit præstantior?
 vix Oedipus dixerit. *Fatendum enim omnibus, nullam accuratam esse & singulas*
crassis erroribus & vitiis scaterere, quemadmodum Terror ille maximorum
 Criticorum, Simon, de 70. judicavit. (l) ALDINA utique multam pro-
 meretur laudem quod, ita 70° reddiderit, quemadmodum eos in MSC.
 invenerat, licet librorum ordo à Latinis & Hebraicis dissideat. (m) Wit-
 tebergenses quoque quam tenaciter ultimæ à Luthero A. 1545. editæ Bi-
 bliorum versioni adhæserint, (jure, an secus, non disquiram) & *αὐτοψία*
 quemlibet docebit & eristica Reineccii & Kraffii scripta amoebæa abun-

A 2

(g) Sturmius vid. ap. Gerh. in Methodo Stud. Theol. p. 153. Alii quamplurimi
 vid. ap. Kromayer, in Polymath. Theolog. Part. II. cap. 5. p. m. 157. sqq. Kraff-
 tium in præf. des andern 100. jährigen Jubel-Jahrs, S. 2. p. 6. Juncker. in vita
 Luther. p. 133. quibus addi meretur Bodiker. ap. Fabricium in Centif. p. 175.

(h) Sunt verba Fabricii in Biblioth. Græc. l. c.

(i) Vid. instar omnium Beckii disquisit. Hermen. in 440. dicta. Alios plures-
 que dabunt Schelguig. Synops. art. 3. quæst. ult. p. 40. Fabricii Centif. p. 156.

(k) Vid. Usserii de his 70. Syntagma cap. 8. Rich. Simon. l. c. cap. 3. p. II.

(l) l. c.

(m) Vid. Autores, nota k. cit.

Progr

de testabuntur. In VATICANA s. Romana, Sixti V. P. R. auspiciis edita, quæ præ reliquis purior & integrior merito videtur Viris doctissimis, censente Fabricio l. c. puram ubique & genuinam 70. Senum spirare editonem, feliciter jam, satisque fideliter restitutam, Anton. Cardinalis Carafa (n) Flaminius Nobilius, (o) novusque Eorundem editor Parisiensis, Jo. Morinus (p) religiose admodum adfirmant & gloriantur equidem; fallere tamen Eos turpiter & pro vera sinceraque 70. LXX. interpretatione Lucianeam, five *κοινήν*, Vulgatam Hieronymo appellatam, nobis vendidisse, Andr. Mafius, Jac. Bonfrerius, præcipue autem Jac. Usserius (q) clarissime omnium docuerunt. Luneburgenses autem, Diecmannianas priores, & editionem post Lutheri obitum primam An. 1546. cum communi & Vulgata ista aliquo modo comparari posse, is demum judicaverit, cui Lucianeorum exemplarium ratio (r) satis fuerit perspecta. Adulterinas enim lectiones, corruptas descriptiones, earumque juxta fontes correctiones omnes præ se ferunt & clamitant, quibus utique nec in toto Veteri Testam. post 70. Interpp. (Tu adde: post Lutherum) emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse, cum multarum gentium linguis (R) Scriptura antea translata doceat, falsa esse, quæ addita sunt. (s) Hinc etiam factum fuisse autumo, quod If. Vossius, acerrimus 70. assertor & defensor, Romanam omnium editionum pessimam habuerit, quod Rich. Simon (t) indigne quidem fert, Venetam tamen meliorem & simpliciore ipsè pronunciat. Superest COMPLUTENSIS, tam pulchre, si dls placet, Septuagintaviralem ad Hebraicam veritatem emendans, ut, quæ in Hebraico erant, si in LXX. deessent, ex alia Interpretatione explerent, quæ autem in LXX. supererant, quæque Origenes satis habuerat obelo notare, ipsi sapenumero reserant, ac præterea &c. Quod quidem eorum in hac postrema parte consilium nos minime reprehendimus: sed Hieronymo in Apollinario non est probatum: atque ut laudandum sit, omnino tamen non ad 70. Interpretum editionem constituendam, sed ad novam quandam, ex multis permistam, excudendam videtur pertinere. (u) Liberius hic iterum loquitur flagellum illud Criticorum, audacissimum Rich. Simon, candide & aperte satis horum imprudentissimum, 70. versionem emendandi, consilium, corruptionem verius, quam reformationem dicendam professus. Licebit itaque indigne ferre, Septuagintaviralem ad fontes non solum corrigi, sed ita corruptam quoque excudi, & pro germana illa

70.

(n) In suis ad Græc. edit. Rom. Præfati.

(o) In suis ad Latin. edit. Præfati.

(p) In fronte suæ ad Lect. Præf. & §. 13.

(q) Vid. Usserium l. c. adde Simonem l. c.

(r) Vid. Simon, l. c. (R) vid not. d. Usserius cap. 7.

(s) Ita Hieronymus ap. Usserium cap. 7. p. m. 72. edit. Lips. 1695. admodum mendosæ.

(t) l. c. p. 18. circa fin.

(u) Verba sunt Carafe in Præfat. ad Lect. Lat. Rom. Edit. præfixa.

70. hanc emendatam s. reformatam substitui, emtoresque decipi. Potestne autem Simonio & ante eundem Carafa objici, quod, quia quidquam in Græca corrigi vetant, eandem pro authentica haberi velint? Minime, nisi admodum ridicule Criticæ artis imperitiam cum tua superstitione prodideris. Prettenianas s. Schleusingenses, & posteriores Diecmannianas s. Stadenfes (v) Complutensibus adsimilari posse videntur. Licet enim nihil in Lutheri versione refecare potuerint, quia ad fontem factæ, superesse nihil potuit, plenioribus tamen & plus quam plenissimis accessionibus B. Lutheri à se fuisse locupletatam, longus, quem præfationibus inseruerunt, omifforum & restitutorum versuum & hemistichiorum catalogus loquetur, ita, ut, licet B. Prettenius Jovem jurarit lapidem, se Theandro essentialia suæ versionis reliquisse integra, hanc tamen vis conscientiæ & veritatis eidem expresserit confessionem: (x) Da gleichwol, so viel immer möglich gewesen, die Autorität der von dem Eeel. Manne Selbsten und NB. anderen berühmtesten Theologen, NB. NB. CORRIGIRten teutschen Übersetzung allezeit zum Fleißigsten beobachtet worden. Vide, quam incorrupta & integra manserint B. Megalandro suæ versionis Essentialia. Cansteinio-Hallensem vero eandem fere cantilenam canere, res est in propatulo. Aperte namque Per-Illustris, & inter coelites jam triumphantis, viri testatur præfatio, se Helmeftadiensi sub No. 6. signatæ editioni, tantum autoritatis tribuisse, ut dubias Aliarum lectiones vel ex Ea Sola, neglectis, quas rara felicitate conferre potuit, editionibus, per vivum Lutherum procuratis, asserat, ipsiusque Theandri versioni si non præferat, saltem æquiparet. Heic autem amicos & discipulos admurmurare mihi videor, qui Cansteinianam editionem, toties à me cæteris prælatam & commendatam, jam corruptam verius, quam reformatam judicem? Ita vero est, commendavi eandem, nec unquam hujus me meæ commendationis pænitebit. Aliter vèro de vernaculis bibliorum editionibus, tanta varietate jam prostantibus, judicare debent docentes, discipulorum promovendam utilitatem & usum respicientes, aliter sentire debent Critici, genuina ab additamentis discernentes & Lutheri, quæ sua sunt, relinquentes. Inter *καυαὶς* s. Vulgatas, Cansteiniana certe Regina est, nec ulla unquam cum Eadem comparabitur. Quinimo Augusta prorsus est, tanto typorum prelorumque apparatu munita, ut, quia typi & prela, junctâ semper formâ, permanent, nec, uti alias fieri solet, denuo post factam impressionem disjiciuntur, Biblia brevissime nobis data sit, ab omni, eoque levissimo sphalmate atque mendo prorsus immunia, licet Patrum nostrorum memoria hæc fieri non posse & incredibilia fuerint habita. B. certe Cansteinius, Heros ad sæculi nostri gloriam natus, solus atque unus tantis

A 3

sum-

(v) Vid. Diecmans teutsche Schriften P. 2. p. 35.

(x) In Præf. ad Biblia Schleusing. ap. B. Frankium kleine Schriften p. 288.

Progr

sumtibus ferendis par à DEO fuit selectus, quantis, o turpe dictu!
nullus neque Imperatorum, neque Regum, neque Electorum, Ducum,
Principum &c. par esse voluit, neque curavit. Satis liberali itaque ma-
nu Lutheri versioni, quæ sola inter omnes libros sine mendis Halæ
prodibit, suum restituit nitorem & majestatem ipsamet Hala, quam o-
lim Eidem per infaustas Observations Biblicas invidebat, aut saltem
imminutum ibat. Messum vero, non spicilegium emaculationum in
Eadem restare, is demum affirmabit, qui pronomina, v. g. יָנִי, *Eγώ*,
Du, Ihr &c. & numeralia עֶן, *Ein*, *Ein*, *Ein*, &c. ex Concordanti-
is evolvenda, cum Cansteiniana commisit. Certe, in solo Pentatev-
cho tres vel quatuor restabunt decades, majusculam literam E deside-
rantes. Vide Num. VII. 3. 43. 85. XVI. 15. XXXI. 28. 30. 47. in editione
XX. minori, a 1725. impressa, quæ ad manus mihi fuit. Plura, quibus
hæc editio plenior & accuratior prodire potest, adjicere & suppeditare
vetat angustum, unius plagulæ, spatium. Properandum enim est &
Lutheri, cum 70. versione, fata inter se essent conferenda. Contendere
Lutheri opera cum 70. senibus posset, quod utraque à fonte abeat, si
non culpa Interpretum, aut exemplorum tamen, quibus Translatores
usi fuerunt, diversitate (y) item: quod utraque multas passa fuerit
corruptelas, (z) præcipue vero, quod in gratam tanti divinique bene-
ficii memoriam utraque fuerit peculiari Translationis festo condeco-
rata. Quomodo Ægyptii Græcique, insula Pharo, anniversaria celebra-
verint in recordationem factæ per 70. versionis sacra, eaque solennia,
Philo (a) te docebit pluribus. Bugenhagium cum sua familia (b) quot-
annis festum translationis Bibliorum Lutheri celebrasse, constat inter
omnes. Quem vero diem huic publico pietatis officio addixerit, num
statum, an mobilem? & rursus: Istumne diem, quo prima totius N.
T. editio germanica prelo liberata evulgata fuit, quique Matthæi E-
vangelistæ memoriam nobis d. 21. Septembr. (c) commendat, an vero
illum, quo Germanicæ versioni ultimam manum adhibuit, (d) aut u-
niversa Biblia germanice versa a. 1534. (e) conjunctim fuere evulgata,
(hic

(y) Vide Hottingerum Theol. Philol. L. 3. c. 3. sect. 3. qu. 15. Nam, quod quæst. 4. p.
292. Samaritano codice 70. usus asseruerat, parum videbatur probabile. Vide
Leusden, Philol. Hebr. Mixtum p. 26. sqq. Hic licet illum fere alias exscribat.

(z) Hottinger. l. c. p. 368. (a) Ap. Hottingerum p. 334.

(b) Der fromme Doctor Johann Pommer, Pfarrer zu Wittenberg, verordnete in sei-
nem Hause ein eigen Fest, und hielte jährlich Translationis Bibliorum, daran er
mit seinen Kindern und Freunden seinem Gott dankte &c. Matthes, Conc. 13. de
Vita Lutheri p. 423.

(c) Ita quidem Conring. in Epist. gratul. ad ducem Augustum p. 62. Willisch
in Præf. Nov. Test. Græc. Germanici.

(d) Ita Gerhard in Meth. Stud. Theol. p. 154.

(e) Ita Gesnerus, aliique ap. Junckerum in vita Lutheri Numism. §. 34. p. 133.

(hic autem ignoratur) fastorum annaliumque conditores incerte admodum definiunt. Plurimi, Abr. Bucholzeri fidem secuti, Matthæi diem Bugenhagio festum fuisse asserunt, quia illud in indice suo Chronol ad A. 1522, relatum reliquit. Credo, Bucholzerum, quia ad hunc annum referre debuit primam N.T. Germ. editionem, occasionem simul arripuisse, Pomerani illius religionem prædicandi, serius licet hoc festum omnino celebraverit. Temporum namque rationes subductæ, ut dubitem, imperant, quia anno millesimo quingentesimo vicesimo primo, paulo ante iter Lutheri ad conventum Imperatoris Caroli V. qui eo tempore fuit in urbe Vangionum, Witebergam demum venit (profugus) Bugenhagius, annum agens quartum & tricesimum. (f) Lutherus autem Imperatoris fidem publicam s. Salvum Conductum (g) d. 6. Martii Wormatiæ scriptam, nactus, jam d. 16. Aprilis feria 2. post Misericordias Domini (h) Urbem Worm. intravit, & ex eadem discedens d. 26. April. die Veneris post Jubilare (i) hora 10. ante meridiem, inque itinere d. 4. Maji exceptus (f) In sua Pathmo additus latere cogebatur, die demum 17. Martii anni infrequentis 1522. Wittebergam (l) reversus fuit publice, turbas Carolstadianas sedaturus. Bugenhagius vero privatam vitam vivens Psalterium (m) interea enarravit & juventutem utiliter docuit aliquanto post. (a. nempe 1523.) (n) consentientibus suffragiis Academia & Senatus oppidi, factus Pastor Ecclesiæ Witebergensis, quam annos 36. gubernavit. Erant tunc (a. 1522.) convictores D. Philippi, Petrus Suavenius & Bugenhagius. (o) Ubi itaque hujus convictoris, Ministerio sacro nondum potiti, nec doctoris titulo, quem a. 1533. adeptus fuit, (p) insignis, familia fuit domestica, Treptoviæ forsan adhuc hærens? (q) Majori itaque veritatis specie illorum se commendare potest assertio, qui Matthesium secuti, a. 1541. hoc translationis festum à Bugenhagio inceptum fuisse statuunt. Hoc enim anno celebris ista Bibliorum revisio, quæ καὶ ἐξοχήν magna dicitur, cuique Bugenhagius cæterique Synedrui Biblici collegæ interfuere & laudabilem operam adhibuere, feliciter fuit perfecta, de qua unice Matthe-

(f) Vid. Petr. Vincentii in Obitum Bugenh. Orat. Tom. 3. declam. Melanchth. Argent. per Richardium editarum p. 799.

(g) Formulam ejusdem ex Wegnero exhibet Fabricii Centifol. p. 79.

(h) Ex Tom. I. Jenens. f. 441. refert Zach. Webber, Bibliopola ille Amstelodamensis, in Histor. Confess. August. p. 52. & Matthesius. (i) Webber, l. c. p. 80.

(f) Iunckeri vita Luth. §. 18. p. 52. Plures vide in Fabric. Centif. p. 83.

(l) Iunckerus l. c. §. 57.

(m) De his Laboribus in Psalmum vid. Serpili Comment. in Psalm. p. 428. 429.

(n) Unsch. Nachr. 1702. 43ter Sonntag p. m. 695.

(o) Iterum sunt verba Vincentii, ad notam f. citati.

(p) Unsch. Nachr. l. c.

(q) Hunc enim vitæ statum Bugenhagio, annuatim hoc festum celebranti, tribuerat supra nota h. Matthesius.

Progr

sii Concio 13. intelligenda. Hanc versionem Luthero rogante & probante in idioma Saxoniae inferioris a se transfusam edidit idem Bugenhagenius dorch Borlach und Besöstinge des vornemen Mans Mauritii Goltzen, Börgers tho Wittemberg, und darßülvest gedruckt dorch Hans Lust A. C. 1541. im Augustman. Parum vero refert diem nosse, nisi Bugenhagii pietatem fueris imitatus. Biblia autem qui amat, aut diligenter perdidicit, facile, quantum Luthero debeat, perspexit atque fatebitur. Cum itaque ad ravim usque discipulis meis antelucanam S. Scripturae lectionem commendare soleo, placuit, Majorum (r) meorum pietatem sequutus, illis opportunitatem suppeditare, Summorum virorum patrocinia & favorem, honesta, & ex literis gloriam gratiamque aucupante ratione, sibi conciliandi. Festum itaque translationis bibliorum solennioribus orationibus celebrare studebunt cras ante meridiem post horam IX.

I. JOACHIM GEORG DARJES, Gustroviensis, Orat. Latina expositurus: *Quam ignota ante B. Lutherum fuerint S. Biblia.*

II. JOACH. AUGUST LUBCKE, Gustroviens. Orat. Germ. tradet *Historiam versionis nostrae Germ. per Lutherum confecta.*

III. JOH. GEORG BÆVER, Warena-Meclenb. carmine Latino canet *LAUDES Versionis Megalandri.*

IV. CHRISTIAN HENRICH PLATO, Parchimens. Orat. Latin. recenset *Bibliorum Polyglottorum compendia*, specimine ex Gen. I. I. desumpto. Post meridiem hora circiter III.

V. JOHANN JOACH. EMMERICH, Teteroviens. Orat. Germ. enarrabit *Potiores Versionis Theandricae Editiones.*

VI. JOHANN CHRISTIAN NEUCRANTZ, Meclenb. Latine canet *Fata Versionis hujus.*

VII. JOHANN NICOLAUS VOGELL, Gustrov. Orat. Latina dicet, de *Recentiorum versionibus Bibliis*, sc. Belgarum, Sauberti & Horchii.

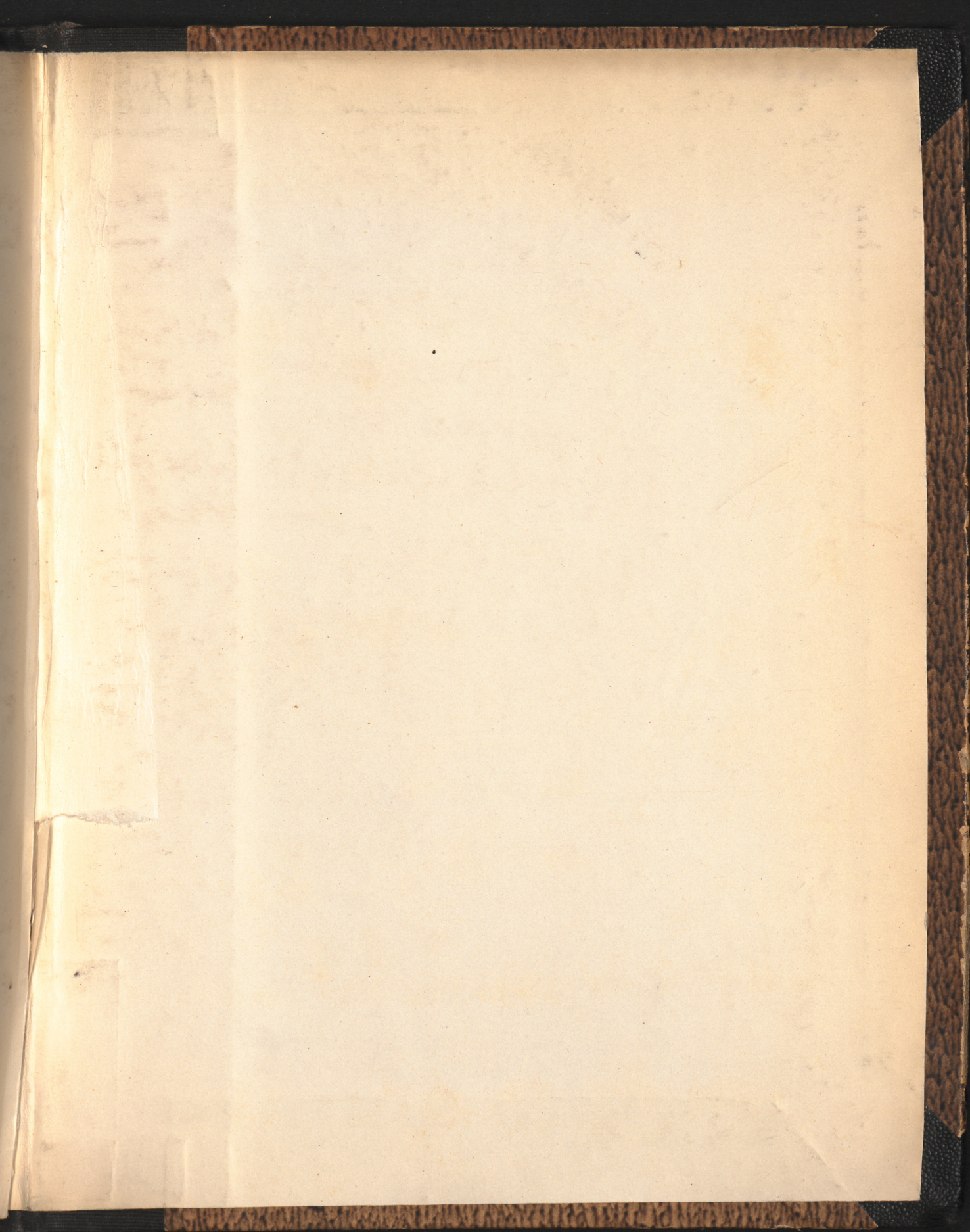
VIII. JOH. SAMUEL FABRICIUS, Dargunens. metro vernaculo laudabit *Principes S. Bibliorum & Metaphrastas & Anagnostas.*

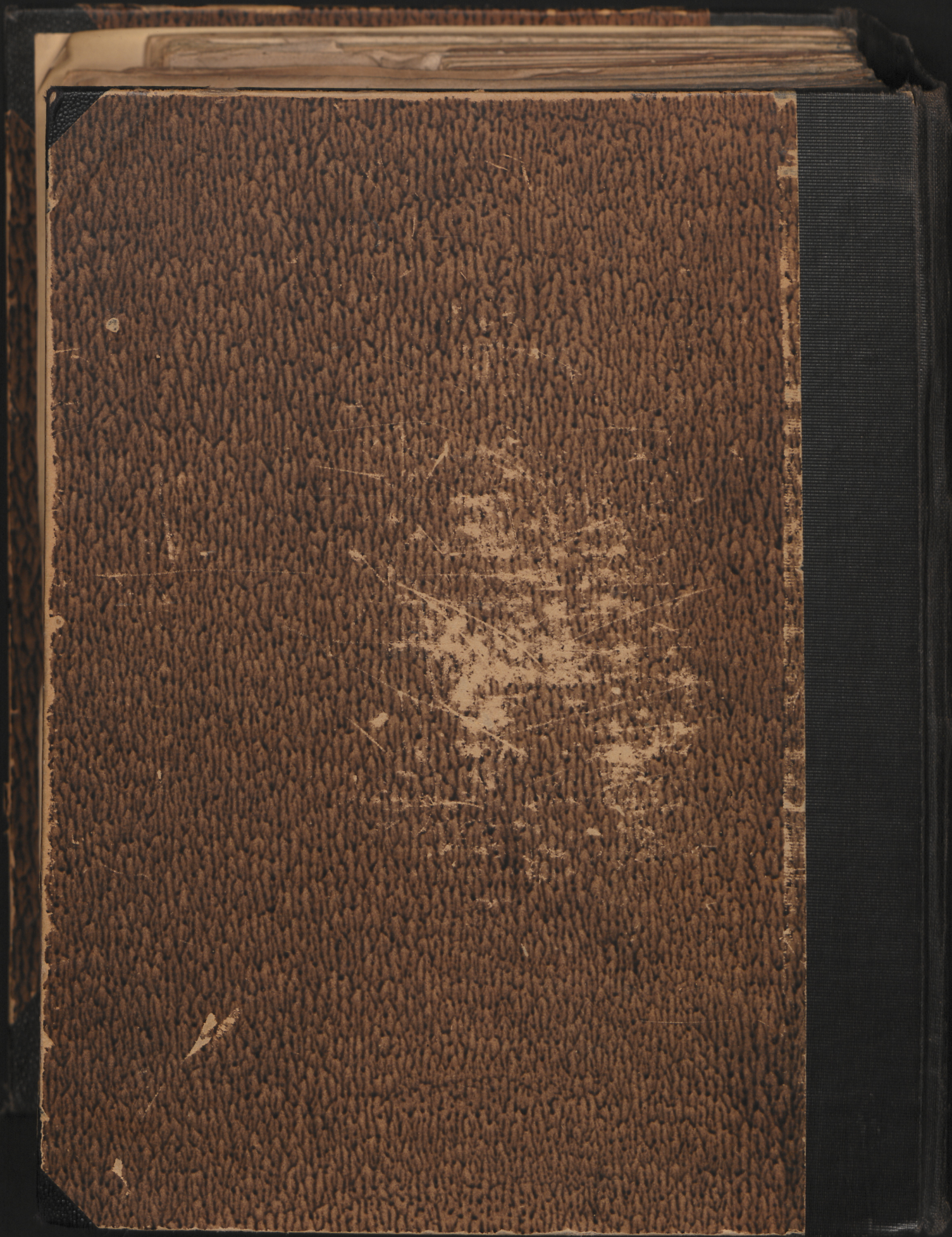
Dabitur itaque P. C. hoc meis precibus & vestris filiis, ceu futurae nostrae posteritati, ut Optimos Juvenes, periculum in dicendi arte facturos, complectamini vestro favore & frequentes comprobetis, Vestram audiendi benevolentiam illorum pietatem & bene merendi studium alere, probare & confirmare. Omni & quavis data facultate tanta gratiae documenta mihi exhibita interpretabor non solum, sed & quolibet officiorum genere iis respondere studebo.

T A N T U M !

(r) Stephanum Hanen intelligo, qui *Memoriam Secularis Translationis Bibliorum Lutheri Germanicorum* in auditorio nostro primae Classis die VII. Febr. peracta concione Catechetica, heic A. 1643. recitavit & postea Rostochii vulgavit, plagulis 4½ in 8. Digna, quae correctior recuderetur, oratio, Memoriam Hahnii conservavit B. Thomas analect. Gustroviens. Catalogo Biographico p. 27. sqq.

❦❦ (.) ❦❦

De Riddagshausano coenobio autem hæc traduntur. Dies
 Kloster hat einen Abbet gehabt und eine feine Schule, darinnen
 12 Knaben mit aller Nothdurft unterhalten, und in Logicis stu-
 diis durch einen Magistrum, welchen der Abt besoldet, institui-
 ret werden. Solcher Kloster-Schulen seyn 6. im Lande
 schweig, in unterschiedliche Classes abgetheilet, durch w
 Stipendiaten ordentl. geführet werden, bis man sie ent
 der Universitæt nach Helmstädt mit Nuß verschick
 Cum deinde turbulentum *Brunsvicum*, mox vero Gv
 tum adiiisset, in secessu vicino *Zessen* ab Avia sua te
 receptus & per 9 dies retentus fuit. Amoenitates aut
 fementes, dictaqve Monasteria latius enarrabunt Auto
 Baringium reperiundi.

§. 7.

Hessemo die 4 Martii discedebatur, reliquaque
 stadio, Schanderslebiaque, *Halam*, intravit, ubi d.
 præter alia, salinas quoque vidit, de quibus ita: D. M
 Bericht nach, sollen die Salz-Roten jährlich 2 Tonnen
 tragen. Doch wird eine wieder auf die Unkosten g
 Von der andern muß man dem Hrn. Bischof ein gena
 richten, welcher das Feudum 123 Häusern verleihet.
 vero de his Salinis Scriptorum nubem collegit Clar.
 SIGIUS, plenior sine dubio dabunt notitiam in *Bt*
xon. Super. p. 941. In templo Cathedrali Halensi
 runt Epitaphium D. Mosmanni, ex unica sua uxore
 liberorum Parentis facti, cujus πολυγενίας alia plurac
 peditabant exempla, *STISSERUS ad Sirac.* 16. p. 17
CARTUS Observat. Hist. Polit. Decad. II. p. 286 - 2
Jac. THOMASII, Oratt. p. 121. *LANSII Consult.* p. n
 omittam *STEPNERUM in Inscript. Lipsiensibus: A*

